

מסכת גיטין

זע"ב

[א] גמ' מימינו למזרח הדרך טהורה כו' למערב הדרך טמאה כו' – כצ"ל. כן הוא גי' תוספתא ובירושלמי. וע"כ ט"ס בגמ' כי עכו וכזיב במערב הן.

כע"א

[א] גמ' הא בעינן שמו ושמה וליכא כו' – כצ"ל.

אור אליהו

היכן, עד כזיב" – כן צריך לומר. וכן הוא הגירסא בתוספתא (אהלות יח, יד): "ההולך מעכו לכזיב, מימינו למזרח הדרך - טהורה משום ארץ העמים, וחייב במעשר ובשביעית, עד שתודע שהיא פטורה. משמאל למערב הדרך - טמאה משום ארץ העמים, ופטורה מן המעשרות ומן השביעית, עד שתודע שהיא חייבת, עד כזיב". וכן הוא בירושלמי (שביעית ו, א): "המהלך מעכו לכזיב, מימינו למזרח הדרך - טהורה משום ארץ העמים, וחייבת במעשרות ובשביעית, עד שתודע לך שהיא פטורה. משמאל למערב הדרך - טמאה משום ארץ העמים, ופטורה מן המעשרות ומן השביעית, עד שתודע לך שהיא חייבת, עד שהוא מגיע לכזיב". ועל כרחק טעות סופר בגמ' בבבלי, כי עכו וכזיב במערב של ארץ ישראל הן². ולכן, כשהולך מכיוון דרום לכיוון צפון, מעכו לכזיב, מצד ימינו למזרח הוא ארץ ישראל, וממילא הדרך טהורה, ומצד שמאל למערב הוא ארץ העמים, וממילא הדרך טמאה.

[א] בגמ': "וכי תימא, ליחוש דילמא אקדים ויהב ליה זוזא לספרא מעיקרא, הא בעינן שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה וליכא", כך היא הגירסא שלפנינו בגמ'. והנה תיבת "שינה" אין לה כאן מובן כלל, שהרי

[א] בגמ': "למימרא דעכו לצפונה דארץ ישראל קיימא. ורמינהו, היה מהלך מעכו לכזיב, מימינו למזרח הדרך - טמאה משום ארץ העמים, ופטורה מן המעשר ומן השביעית, עד שתודע לך שהיא חייבת. משמאל למערב הדרך - טהורה משום ארץ העמים, וחייבת במעשר ובשביעית, עד שתודע לך שהיא פטורה. עד היכן, עד כזיב. רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו, עד לבלבו. אמר אביו, רצועה נפקא", כך היא הגירסא שלפנינו בגמ'¹. ולפי גירסא זו, עכו וכזיב נמצאות בצפון מזרח של ארץ ישראל. ולכן אם כשהולך מעכו לכזיב, מצד ימינו הוא מזרח ושם ארץ העמים, ומצד שמאל הוא מערב, ושם הוא ארץ ישראל, על כרחק שהוא הולך מכיוון דרום לכיוון צפון. ומזה רצתה הגמ' להביא ראיה שעכו לא הייתה בסוף צפונה של ארץ ישראל, שהרי היא הייתה דרומית לכזיב.

אמנם לדעת רבינו הגירסא בגמ' היא: "ורמינהו, היה מהלך מעכו לכזיב, מימינו למזרח הדרך - טהורה משום ארץ העמים, ופטורה מן המעשר ומן השביעית, עד שתודע לך שהיא חייבת. משמאל למערב הדרך - טמאה משום ארץ העמים, וחייבת במעשר ובשביעית, עד שתודע לך שהיא פטורה. עד

מצאנו (גדרים ל ע"א): "הנודר מיורדי הים מותר ביושבי היבשה, מיושבי היבשה אסור מיורדי הים, שיורדי הים בכלל יושבי היבשה. לא כאלו שהולכין מעכו ליפו, אלא במי שדרכו לפרש".

1. וכן הוא בכת"י מינכן 95 ווטיקן 127 ועוד.
2. שעכו היא עיר נמל בים התיכון, כמו שכתוב (יומא לח ע"א): "כיון שהגיע לנמלה של עכו היתה מבצבצת ויוצאה מתחת דופני הספינה". וכן עוד

נו ע"ב

[א] גמ' אונקלוס בר אונקלוס בר אחתיה דאדריינוס הוה כו' – כצ"ל.

אור אליהו

הגירסא שלפנינו בגמ'⁵. ומבואר לפי גירסא זו: א. אביו של אונקלוס היה קלוניקוס. ב. אונקלוס היה בן אחותו של טיטוס. אמנם לדעת רבינו הגירסא היא: "אונקלוס בר אונקלוס בר אחתיה דאדריינוס הוה" כו' – בן צריך לומר. ולגירסא זו: א. אביו של אונקלוס גם כן נקרא אונקלוס⁶. ב. אונקלוס היה בן אחותו של אדריינוס קיסר⁷.

כאן כשנתן לה הבעל ספר תורה בתור גט, לא שינה הבעל את שמו או את שמה³, ועל כרחך שהגירסא היא: "הא בעינן שמו ושמה וליכא" כו' – כך צריך לומר⁴. והיינו, שקושיית הגמ' שבספר תורה שנתן לה הבעל, לא כתוב כלל את שמו ושמה, וגט שלא כתוב בו שם הבעל או האשה ודאי פסול הוא.

[א] בגמ': "אונקלוס בר קלוניקוס בר אחתיה דטיטוס הוה, בעי לאיגורי" כו', כך היא

לגרים. וכמו שכתב השו"ע (אה"ע קטט, כ): "בגט גר כותב: פלוני בן אברהם אבינו".

7. וכן מובא בדעת זקנים מבעלי התוס' (שמות כא, א): "ומעשה באונקלוס הגר בן אחותו של אדריינוס קיסר שבקש להתגייר, והיה מתיירא מדודו". וכן הוא במדרש תנחומא (משפטים ג): "עקילס בן אחותו של אנדרינוס היה מבקש להתגייר, והיה ירא מפני אנדרינוס דודו". ואע"ג ששם הגירסא "עקילס", אפשר לומר שאונקלוס הוא עקילס, וכמו שמצאנו (במגילה ג ע"א) שאונקלוס היה תלמידם של רבי אליעזר ורבי יהושע: "ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא, תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו מפי רבי אליעזר ורבי יהושע", ומאידך מצאנו (ירושלמי מגילה א, ט): "רבי ירמיה בשם רבי חייא בר בא, תירגם עקילס הגר התורה לפני רבי אליעזר ולפני רבי יהושע וקילסו אותו ואמרו לו יפית מבני אדם". וכן כתב בקרבן העדה (שם): "תירגם עקילס הגר – הוא תרגום אונקלוס". ולפי דעת רבינו שהגירסא "טיטוס" הוא ט"ס, אולי אפשר לומר, שהטעות נוצרה, ממה שמוכא להלן בגמ', שאונקלוס העלה כאוב את טיטוס).

3. ואולי הטעות נוצרה בטעות מלשון המשנה (ח, ה): "שינה שמו ושמה, שם עירו ושם עירה, תצא מזה ומזה, וכל הדרכים האלו בה".

4. וכן נראה מלשון דיבור המתחיל של תוס': "הא בעינן שמו ושמה". וכן גרסו: חידושי הריטב"א, הר"ן, הרשב"א (יט ע"ב), וכן כתב גם בתשובה (ד, קצז), מרדכי (ד, רמז שסח), מאירי, תוס' רא"ש, אור זרוע (שו"ת תשמה) ועוד. וכן הוא בכת"י: וטיקן 130, פירקוביץ 187 ומינכן 95.

5. וכן הוא בילקוט שמעוני (כי תצא רמז תתקלג). וכן הוא בכת"י מינכן 95 ווטיקן 130.

6. בהקדמת ספר תרגם אברהם (לרבי אברהם בנו של רבינו) כתב המביא לבית הדפוס (רבי אליהו נינו של רבי אברהם, הערה יב) בטעם הגהת רבינו: "כיוון שגייר את עצמו, והיו קוראין אותו חכמים השם אונקלוס על שם קילוסו ושבתו כמו שביארנו, לכן נקרא שם אביו גם כן על שמו, כמו שאנו קורין היום לגר צדק אברהם בר אברהם, אע"פ שאביו גוי ושמו כשם גוי, בכל זאת קורין אותו שם היהדות". אמנם יש לדחות ולומר, שמה שאנו קוראים לגר אברהם בן אברהם, הוא על על שם אברהם אבינו ע"ה, שהיה ראש